

De Heraut

van de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 12 April 1908. No. 1580.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. Advertentiën: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.50. Aanvragen en vermelding van lieftedigen f —.12 per regel.

Pro Siege.

TWEEDE REEKS.

XXVIII (Slof).

Want hij moet als Koning heerschen, tot dat Hij alle de vijanden onder zijn voeten zal gelegd hebben. 1 Cor. 15: 25.

Zien we thans, aan het slot van de tweede reeks, op den afgelegden weg terug, dan vertoont zich het Koningschap van Christus in zijn volle majesteit.

Uitgangspunt is en blijft het Koningschap door God Drieëinig aan den mensch toebedeeld in het paradijs. Dat Koningschap ging voor den mensch te loor door zijn afval van God. En het is ditzelfde Koningschap, dat in Christus terugkeert en hersteld wordt, ja boven zijn oorspronkelijke glorie wordt opgevoerd.

Nu staat omtrent dit den mensch in het paradijs verleende Koningschap vast, dat het in zich sloot de heerschappij van den mensch over geheel de natuur, d. i. over alles wat buiten den mensch, op deze aarde thuis hoort. De majesteit waarmee Adam alle dieren voor zich liet verschijnen, en hun karakter en wezen in een naam uitdrukte, was van de majesteit der heerschappij de zinnelijke voorstelling. Doch deze heerschappij strekte nog verder. Wel toch was de mensch in zijn eerste opkomen beneden de engelen geplaatst, maar het einde zou zijn, dat hij de engelen zou oordeelen, en boven hen zou staan. Iets wat hieruit is te verklaren, dat een engel op eenmaal gereed is, terwijl de mensch een langen weg van ontwikkeling heeft te doorloopen, en eerst aan het eind van dien weg tot de volle openbaring van zijn mogendheid geraakt.

Hij begint daardoor met minder dan de engelen te zijn, maar eindigt met boven hen te staan. In betrekking tot den mensch, zijn de engelen niet de voorwerpen onder verering, maar „dienende geesten,” die in ons heil pogen in te zien, maar het zelf niet doorgronden kunnen. Zoo voegt zich dus voor den oorspronkelijk mensch, bij de heerschappij over heel deze aarde, ook het zeggenschap over de geestenwereld. Al bestaat de schepping uit deelen, die deelen hangen toch onderling saam, en de eenheid van dien samenhang moet, naar het oorspronkelijk bestel, hierin uitkomen, dat de mensch het creatuur wordt, dat alle ander, alle overig creatuur onder zijn heerschappij saambrengt, om nu voort te priestertijl heel deze schepping Gods op te dragen, en te Koninklijk Hem voor eenwig toe te wijden. Dat nu de mensch in het paradijs voor zoo hooge heerschappij kon bestemd worden, verklaart zich uit zijn schepping naar den Beelde en de Gelijkenisse Gods. Door die schepping naar Gods beeld bestond de mogelijkheid voor den mensch, om, gelijk hij van Gods geslacht was, zoo ook eens volmaakt te worden, gelijk zijn Vader in de hemelen volmaakt is. Hierdoor toch was de mensch er op aangelegd, om, en in den enkelen menschen en in de menscheid als geheel, voor Gods een tempel te zijn, een woonstede van den Heilige, zoodat God in den mensch en de mensch in God zou zijn. God alles en in allen, en zulks door den mensch als onderkoning onder God Drieëinig.

Zoo stond de mensch in het scheppingsplan en in het te verwezenlijken ideaal, waarop dit plan doelde, uitermate zeer hoog. Ja, er is voor het creatuur niet hooger te bedenken, dan, naar luid der Schrift, den mensch was toebedeeld. Ware de mensch dan ook, van zijn eerste schepping af, zonder stoornis, naar de volkomen vervulling van deze ideale bestemming voortgeschreden, zoo zou zijn onmiddellijke heerschappij over al het zienlijke hem vanzelf in een wereld van wonderen hebben verplaatst; in die wereld van wonderen zou hij in zijn eigen wezen heilighijk ontplooid zijn; zelfs de geestenwereld zou hem onderworpen zijn geweest; en in het eind zou aard en hemel, stofelijke en geestelijke wereld, al wat zienlijk en al wat onzienlijk is, één Hallelujah voor God Drieëinig hebben opgedragen, omdat 't al door den naar Gods Beeld geschapen mensch in zulk een voorge aan God vrijwillig onderworpen was, dat het: „God alles en in allen” werkelijkheid werd.

In dit scheppingsprogramma van het Koningschap van den onzondigen mensch, is nu tevens het heilige programma van het Koningschap van den Christus gegeven. God blijft zich zelven gelijk. Hij verandert niet. Of dus al stoornis in zijn schepping intreedt, dit doet zijn raadslag niet te niet. In dien raadslag is ook die stoornis opgenomen. En als die stoornis intreedt, en geheel het oorspronkelijk programma der schepping schijnt verijdeld te worden, gaat toch het werk Gods rustig door, en in 't eind zien we, hoe

ten slotte het oorspronkelijk scheppingsplan toch juist zóó tot uitvoering komt, als het door God geordineerd was. Het Koningschap van Christus treedt eenvoudig voor het verloren koningschap van den mensch in de plaats; en zulks niet als een andersoortig iets, maar als geheel 'tzelfde. En daarom wordt het Woord vleesch en neemt deze Koning onze menscheit aan, ons menschen in alles gelijk, uitgenomen natuurlijk de zonde, die de storing aanbracht. Ook het Koningschap van den Christus, in zijn Middelaarsgestalte, is een heerschappij over de natuur en over de geestenwereld; het is een heerschappij, die heel de schepping in eenheid saamvat, ze priestertijl Gods opdraagt en Koninklijk aan God Drieëinig onderwerpt. En het eind is ook nu, dat in den mensch de woonstede Gods, de heilige tempel wordt ontloot, en dat, als alles volbracht en voleind is, ook dit Koninkrijk Gods wordt overgegeven, opdat God zij alles en in allen.

Zoo komt dus het Koningschap van Christus, en dat eerst geeft de vastigheid, niet als een vreemd iets in het geheel van het scheppingsplan, maar het is er in gegroeid, het wordt er door geleid, het vloeiende er, onder Gods hoog bestel, als van zelf uit voort. De stoornis komt niet uit den mensch op, maar uit de geestenwereld. In die geestenwereld was de wetenschap, dat zeezelve aan den mensch stond onderworpen te worden, en hieruit kwam de prikkel op, om dit plan Gods in zijn tegendeel te verkeeren, zoodat het nu omgekeerd zou worden: de mensch onderworpen aan den machtigen Vorst, die over de geestenwereld heerschte. De val en afval van satan ligt daarom achter 't menschen val. Satan komt 't eerst in opstand. Aanmerkelijk is het daarbij, dat in verband hiermede, reeds eer de mensch in het paradijs optrad, een veroring van deze aarde en van de natuur heeft plaats gegrepen, en dat 't hieruit zal te verklaren zijn, dat deze aarde „woest en ledig was en duisternis op den afgrond” heerschte. Satan's verandering had toen den val ook van den mensch ten gevolge. Ook de mensch viel, maar hij viel niet als satan. Omdat er in de geestenwereld geen proces van ontwikkeling was, was satan's val aanstands een volstrekte val en is verlossing en wederbrenging voor de wereld der demonen uitgesloten. Maar de mensch had wel zulk een proces van ontwikkeling te doorloopen. Zijn val was daarom niet aanstands een volstrekte afval. 't Menschen val liet de mogelijkheid van zijn wederbrenging toe. Vandaar van het oogenblik van den val af de reusachtige geestelijke worsteling van satan tegen de heiligen. Van satan's zijde een hardnekkig volgehouden strijd om den mensch steeds verder van God af te trekken, en omgekeerd een alles te boven gaande ontferming van Gods zijde, om den mensch weer naar zich toe te trekken, hem uit de oorspronkelijke omarming van satan te bevrijden, en in 't eind zijn plan met den mensch door te zetten en te voleinden. Eerst gaat nu satan's toelag door. De zonde verkrijgt de overhand. In den vloek wordt de veroring der natuur doorgezet. Het paradijs verdwijnt, en de mensch wordt ingeleid in een wereld, die hem doorraan en distelen voortbrengt, maar toch altoos zoo, dat de mensch in het zweet zijns aanschijns zijn levensbestaan uit die wereld zal kunnen trekken. Maar tegelijk gaat uit het hart des menschen de zonde door in zijn samenleving, en wordt heel 't menschen samenleving in gezin, stam, volk en natie almeer door den invloed van satan overheerscht. Zóó sterk, dat in het eind een toestand intreedt, waarbij het al den schijn heeft, alsof het leven dezer wereld geheel aan God is onttrokken, zoodat satan genoemd kan worden de Vorst dezer wereld, hierdoor rechtvaardig tegen het oorspronkelijk Koningschap van den mensch overstaande. Dat Koningschap van den mensch is weg. De mensch is in steen van den Koning der schepping, slaaf der zonde en hiermee dienaar van den Overste der wereld geworden.

Doch tegelijk treedt reeds in het paradijs de doorzetting van Gods oorspronkelijk scheppingsplan in. Naar Gods wil, raadslag en bestel, moest niet satan, maar de mensch Overste der wereld hier beneden, en tegelijk overste der geestenwereld daarboven zijn. En zoo begint reeds in het paradijs de werking van de genade Gods, die in het eind zal toonen, hoe satan en zijn macht verdaan worden, en hoe toch de mensch triomfeert, triomfeert ondanks zijn val, ten spijt van den vloek dien hij over zich haalde, en in weerwil van de verandering die hij overzich bracht. Alleen maar, uit den gevallen mensch zalven kon dit niet opkomen. De val brak zijn kracht en versloot zijn heilichheid. De eenheid van het ge-

slacht ging er door te loor, en in haar splitsing zwak en machteloos, bezat de zondige menscheit tegen de macht van satan geen verweer. Vandaar, dat God zijn eniggeboren Zoon bestemde om in het leven van deze wereld in te gaan; onze menscheit aan te nemen; als Hoofd der menscheit de gesplitste en verdeelde en uiteengevallen weer tot éénheid te verzamelen en in één Lichaam te vereenigen; de zonde der wereld te niet te doen als schuld voor den Heilige door zijn eigen bloed; en daarna het Koningschap des menschen, dat te loor was gegaan, in zijn eigen persoon weer op te richten. Aldus satan en de demonen te bestrijden en terug te dringen; in den verloren mensch nieuw leven in te planten; daardoor zijn hart tot een woonstede van God te maken; en hierdoor in het eind toch het oorspronkelijk plan der schepping te verwezenlijken, waarvolgens ons menscheit geslacht, als naar Gods Beeld geschapen, de heerschappij zou uitoefenen en over de zienlijke en over de onzienlijke wereld, opdat door den mensch als tusschenschakel, God zijn zou alles en in allen, in heel zijn in heilige eenheid saamgevatte schepping. Zoo loopt alles uit op een geheel te niet doen van de door satan aangebrachte stoornis. God, en door God de mensch, triomfeert. Zijn raad bestaat. En in 't eind blijkt het, hoe de stoornis, die satan aanbracht, niet alleen volstrekt onmachtig was, om Gods bestel te niet te doen, maar hoe zelfs satan's inwerking slechts gestrekt heeft om de deugden Gods te heilighijk te doen uitkomen, en den eindtriomf zelfs nog boven wat het paradijs beloofde, te doen uitgaan.

Dit herstelde Koningschap, dat in Christus van den mensch in het gemeenschappelijk „Zoon des menschen” overgaat, zet in met de verklaring, dat het Vrouwenzaad aan satan den kop zal vermorselen, en wordt straks de allesbeheerschende factor in de geschiedenis van ons geslacht. Als achtervolgers Memphis en Thebe, Ninive en Babylon, Athens en Rome, heur rol hebben gespeeld, gaat van Jerusalem de geestelijke sfeer uit, die eerst in Europa, en straks in Amerika, een geheel nieuw, veel hooger staand menscheit saamleven tot aan zijn roep. Deze keer in de historie der wereld was voorbereid in de schepping van het aan God geheiligde volk in Israël. Dit volk komt tot stand door afzondering, door afscheiding van een enkel deel uit het geheel. Bij Noach begint dit, ja zelfs ten deele reeds bij Seth, en in de roeping van den eersten Patriarch, en zijn uitdrijving uit het hart van Azie naar de kust van de Middellandsche zee, wordt de grondslag gelegd voor het Israël dat komen zal. En begint eindelijk onder Mozes dat Israël zijn loopbaan als volk, dan ontwikkelt zich de Theocratie onder David en zijn Huis tot een voorbeeldend Koningschap, dat wel weer ondergaat, opdat blijke, dat het slechts voorbeeldend en niet het wezenlijke was, maar de Konings-idee van toch post in Israël, de Messiaansche profetie knoopt er zich aan vast, en de indrukwekkende verklaring: „Ik toch heb mijn Koning gezalfd over Sion, den berg mijner heilichheid”, doet onder al wie God vreesde de Koningsverwachting opleven. Het beidt alles, het wacht alles, het voelt alles het heimwee naar den Koning die te komen staat, naar den Koning die er naar Gods bestel in de hemelen reeds was, maar die nog toefde om in onze menscheit natuur in te gaan. Er hij verschijnen zou, moest de geschiedenis der volken op het vereischte punt zijn aangekomen, en in Israël moest het terrein zijn voorbereid, dat den Christus tot de tentoonspreiding van zijn macht en tot aansluiting aan ons menscheit geslacht in staat zou stellen.

En nu verschijnt de Zoon des menschen naar zijn naam van Immanuel. Hij is niet een mensch uit de menschen, maar de Zoon Gods, die in zich opnam onze menscheit natuur. Hierin lag het mysterie, maar een mysterie dat zich allengs onthulde. Nu toch was het gebleken dat het „God alles en in allen” niet tot stand kon komen doordat de mensch tot God naderde, maar alleen voor verwezenlijking vatbaar was, doordat God zelf zijn toenadering tot den mensch zóóver doorzette, dat in den Zoon God-zelf zich met ons geslacht door het aannemen van onze menscheit natuur vereenzelvigde. Niet: wij met God! maar: „God met ons”. Immanuel moest het uitgangspunt zijn. Niet de mensch kon de Goddelijke natuur aannemen, maar wel God de menscheit natuur. Niet het afschijnsel van het Beeld Gods kon met dit Beeld één worden; wel hij die het Beeld van den onzienlijke God was, kon zich in één persoon met het afschijnsel van dat Beeld vereenigen. En kwam eens de voleinding der eeuwen,

wanneer het God alles en in allen zou wezen, dan zou de eere hiervan niet aan den mensch, maar Godes zijn. Wij hadden God niet gezocht, maar ons van Hem verwijderd. En Hij was het die zich toen naar ons toe bewoog, tot ons naderde, in onze natuur inging, en ons hart omzette in zijn tempel en woonstede. Hierom ging Bethlehem zooverre boven het paradijs uit, en kon alleen Bethlehem verwezenlijken, wat in het paradijs wel voorgespiegeld, maar niet verwezenlijkt was.

En toen nu de Christus verscheen, openbaarde zich in Hem terstond weer de macht van den mensch over de natuur en over de geestenwereld, het in het paradijs-leven verordineerde Koningschap. De evangelist Markus wordt met het teken van den leeuw, de koning van het woud, aangediend, en vooral in het Evangelie van Markus komt dat Koninklijk optreden van Jezus in zijn Koninklijke machtsafoening over de natuur, over den mensch en over de geestenwereld uit. Er spreekt Koninklijke macht in zijn woord, er is Koninklijke majesteit in zijn optreden, er is Koninklijke macht in zijn wonderen, er blijkt Koninklijke macht uit zijn heerschappij over de demonen, en Koninklijke majesteit niet minder uit de wijze waarop hij den Verzoeker weerstaat en afwijst, zijn vijanden tegemoet treedt, en zijn kruis willeg op zich neemt; en bovenal Koninklijke macht uit zijn verbreken van de banden des doods in zijn opstaan, en straks in zijn hemelvaart in glorie. Reeds tijdens zijn omwandelen op aarde was alzo in dezen Zoon des menschen 't menschen oorspronkelijke heerschappij, 't menschen Koninklijke macht over alle creatuur hersteld, en tegelijk zijn volstrekte zielevereeniging met God Drieëinig waarheid geworden.

Toch bleef dat alles nog *locaal*. Het was aan land en plaats gebonden, en schitterde daarmede nog slechts in beperkten kring bij één volk onder de vele natien. Doch dit veranderde met Jezus' hemelvaart geheel. Nu zette hij zich op den troon, hoog boven alle volken en natien, boven alle sferen der geestenwereld, in één woord, boven alle creatuur. Van nu af aan begint zijn tweeledig regiment. Eenerzijds zijn Koninklijk regiment over de wedergeborenen en geloovigen, en anderzijds zijn Koninklijk regiment over heel de schepping Gods, over wat zienlijk en wat onzienlijk is, in den hemel en op aarde. Het is van deze ure af, dat hij Hoofd van het mystieke Lichaam wordt, en tegelijk dat God Drieëinig alle ding door den Middelaar regeert. Voor het eerste doel lijft hij zijn verlossers bij zich in, neemt ze op als levende ledematen in zijn mystiek Lichaam; doet uit zich het leven in dat Lichaam stroomen; en bestiert, beschermt en verheft het als Hoofd der geheiligde menscheit. Hij sticht zijn Kerk op aarde, en al is deze Kerk slechts het aardch omhulsel van zijn mystiek Lichaam, voor zoover het nog op aarde vertoef, toch vormen de wedergeborenen van die Kerk het ware bestanddeel, zoodat Kerk en mystiek Lichaam vaak één schijnen en dit in de triomfeerende Kerk daarboven metterdaad zijn zullen. In dit mystieke Lichaam stort hij den Heiligen Geest uit, en roept hierdoor reeds op aarde een toestand in het leven, waarbij de vereeniging van den mensch met God, door de inwerking van God in het hart des menschen, als in zijn tempel, tot stand komt. Maar noch die Kerk, noch dat mystieke Lichaam wordt uit de wereld uitgelicht, noch van de wereld getsoleerd. Bidden staan en leven voort in het midden van het leven der wereld, en vormen er, met het oog op het eeuwig ideaal, de kern en het middelpunt van. De heerschappij van onzen Koning over zijn mystiek Lichaam, en de heerschappij van den Zoon des menschen over alle macht, zijn op elk punt dooreengeweven. Omdat hij alle dingen draagt door het woord zijner kracht, kan hij alle dingen zoo schikken en richten, dat zijn gemeente stand houdt en niet dood wordt gedrukt. En omdat hij Hoofd van het mystieke Lichaam is, kan hij uit zijn mystiek Lichaam allerlei krachten en invloeden op de ontwikkeling van ons geslacht in de wereld doen uitgaan, die heel het menscheit leven opvoeren tot hooger standpunt. De twee zeer onderscheiden deelen van zijn Koninklijke heerschappij werken wederkeerig op elkander in. Hij heeft macht over de zijnen naar ziel en lichaam, naar levenslot en innerlijke ontwikkeling. En evenzoo heeft hij macht over al wat in de wereld gist en leeft, en in de geestenwereld broeit.

Die heerschappij van onzen Koning wordt eensdeels rechtstreeks door hem uitgeoefend, en anderdeels, onder zijn hoog bevel en leiding, door de engelen, door zijn ambtsdragers op aarde en door zijn geeste-

lijke onderdanen; doch dit laatste altoos zoo, dat onze Koning zelf zijn onderdanen in zijn dienst neemt, zijn ambtsdragers instelt, zijn engelen gebiedt en uitzendt, en aan zijn dienaren de krachten toebeschikt, die ze voor het volbrengen van hun taak behoeven. De periode, waarin deze actie van onzen Koning uitgaat, is de periode van *doorwerking* van het eeuwenlange proces, waarin hij zijn Koninkrijk der voleinding tegenvoert, en voorts alle mogelijkheden in het leven roept, ja, de sterkste machtsopenbaring van zijn vijanden gedooft, toelaat en zelfs uitlokt, opdat, komt eens de zegepraal, die zegepraal een gansch volkomene zij. En is dit punt eenmaal bereikt, dan komt de *voleinding*. Die voleinding komt niet in den geregelde loop der dingen, maar zal dien loop der historie afbreken. Dat is het oogenblik waarop onze Koning tot deze aarde zal wederkeren, den laatste vijand aan zijn voeten onderwerpen en verdoen zal, en, na het oordeel, het rijk der heerlijkheid zal doen ingaan. Aldus zal hij zijn Koninklijke macht openbaren over allen geest des menschen en der engelen en der demonen. Dan zal hij zijn macht openbaren over ons lichaam, door het verheerlijkt te doen opstaan. Daarna zal hij zijn Koninklijke macht openbaren over heel deze aarde, door ze te vernieuwen onder een nieuwen hemel. En als alles zal voleind zijn, en Gods bestel en raadslag op elk punt zal getriomfeerd hebben, dan zal ook de Zoon des menschen zijn Koninklijk middelaarsambt hebben voleind, en de teruggewonnen en nu verheerlijkte schepping overgeven aan God Drieëinig, opdat God alles en in allen zij. Wel verdede dat het Koningschap van Christus uitsluitend een geestelijke machtsafoening in en onder de geloovigen zou zijn, is zij een wereldheerschappij, ja een heerschappij over alle creatuur, en beweegt zich de historie dezer wereld, ja, de historie van gansch de schepping, om dat Koningschap van Christus als haar allesbeheerschend middelpunt. Dat ziet, verstaat en weet de wereld niet. Onbewust ondergaat ze er de invloeden en de machtsafoening van, tot ze in het eind tot haar schrik en verbazing als met oogen zien zal, hoe ze blind is geweest voor wat haar voortbewoog en haar gang beheerschte. En daarom, wel hem, wiens oog hier op aarde reeds voor die Koninklijke majesteit mocht geopend worden; in zijn Koninkrijk hem hier dienen mocht; en komt eens de ure van zijn schelden van deze aarde, daarboven door zijn Koning wordt opgewacht.

„En het hoofd buigende, gaf hij den geest.”

[GOEDE VRIJDAG.]

Toen Jezus dan den edik genomen had, zeide hij: Het is volbracht. En het hoofd buigende, gaf hij den geest. Joh. 19: 30.

Zeven heilige weken wordt het lijden van onzen Heiland ingedacht, dat aan het Kruis voorafging; maar met den Goeden Vrijdag naderen we het Kruis zelf, en komen we tot „den uitgang in den dood, dien hij volbrengen zou te Jerusalem”.

Van Thabor af was dit begonnen. Op dien berg der Verheerlijking was hem door hemelische geranten die uitgang nogmaals aangezegd. Het ging nu naar Jerusalem. Het zou tot aan Golgotha één sombere gang zijn door wat hem de ziel gedurig schijnde. Maar toch, eerst op dien heuvel Golgotha, eerst als men hem aan het kruis zou geslagen hebben, kon het bangste, kon het eigenlijke komen van zijn uitgaan uit het leven en zijn ingaan in den dood. Zijn geven van den geest. Zijn sterven. Het verdwijnen achter de vallei der schaduwen des doods van den heilige Gods.

Eeuw na eeuw had de Kerk van Christus, ten beelde der Lijdensweken, in het ondoorgrondelijk mysterie van dien dood van het Lam Gods zich verdiept. Men versook er in, met eene het lijden mee voelende, en zelf het lijden mee doormaakende compassie. Men stierf in de heugenis zelf mee met het sterven van Jezus. Het aangrijpend woord van den apostel: „indien we dan met hem gestorven zijn”, ging tot zelfs voor het gevoelsbeef in vervulling.

Men las er niet overheen. Men leed en stierf er in mee. Men aanbad er Jezus' onfermdende lieftde voor ons schuldige zondaren in.

Maar sinds drong koude, aan alle mysterie vercreemde wijsheid het geheel eenig karakter van de passieweek almeer terug. Achter Golgotha lag niets geheimzinnigs. In Gethsemane of op Golgotha van een mysterie te gewagen, was vrucht van kranke verbeelding. Heel het drama van het lijden was zoo eenvoudig mogelijk toegestaan. Jezus' optreden had aanstoot gegeven, zijn overtuiging was in botsing geraakt met de toen heerschende denkbeelden. En toen was Jezus met heldenmoed, als martelaar, voor zijn overtuiging in den dood gegaan. Zoo werd van Socrates te Athene verhaald. Zoo was vrijdenker na vrijdenker in den dood gegaan. En